Анлă ларуран

Ответлăха пурин те çирěп туймалла

Районти Культура çуртěнче апрелěн 16-мěшěнче район администрацийěн пуçлăхě çумěнчи старейшинăсен канашěн тата ěçпе вăрçă ветеранěсен районти канашěн пěрлехи анлă ларăвě иртрě. Унта ěçпе вăрçă ветеранěсен вырăнсенчи канашěсен председателěсем, культура ěçченěсем те хутшăнчěç.

Малтанах çавна каласа хăвармалла. Аслă Çěнтерӳ уявěн кунěччен вăхăт нумаях юлмасть. Унтан вара тепěр пысăк мероприяти вăл – районта ирттерекен Республика кунě. Çавна май калаçу ытларах çак уявсемпе çыхăннă ěçсене туса ирттересси пирки пулчě.

Малтанах пухăннисене Чăваш Республикин тата Раççей Федерацийěн халăх артисчě, Чăваш патшалăх оперăпа балет театрěн солисчě Петр Заломнов саламларě. Вăл сцена çинче вăрçă çулěсенче тата вăрçă тематикипе çырнă юрăсене шăрантарчě. Кашни юрах пухăннисем алă çупса йышăнчěç.

Анлă лару ěçне район пуçлăхě Ю.А. Иванов та хутшăнчě. Вăл Петр Заломнова Аслă Çěнтерӳ уявě умěнхи концерт программишěн тав сăмахě каларě, юрăсем куллех ěçре те çынсене пулăшнине палăртрě. Кунпа пěрлех вăл паянхи ěçсем çинчен те сăмах пуçарчě. Район уй-хирěсенче çурхи ака-суха ěçěсем сарăлса пыраççě. Ытти çулсемпе танлаштарсан, кăçал çурхи ěçсем иртерех килчěç. Çавна май пур ěçсене те вăхăтра туса ирттерес тесен васкавлăрах пулма тивет.

Аслă Çěнтерӳ уявěччен тата Республика кунěччен вăхăт сахал юлать. Туса ирттермелли ěçсен калăпăшě вара пěчěк мар. Мěн-мěн тумаллине палăртса хунă. Ерипен пулин те вěсем пурнăçланса пыраççě. Апла пулин те кашниччен килекен ěçсене пурнăçлассипе ытларах тимлени кирлě. Чи малтанах тавралăха тирпей-илем кěртессипе пурин те ответлăха çирěпрех туймалла. Çурхи кунсем çитнě май вара тěрлě тасамарлăх сахал мар çиеле тухать.

Анлă лару ěçне культура ěçченěсем те хутшăннă май район пуçлăхě культура ыйтăвěсене те хускатрě, культура сферинче те, шкулсемпе ача сачěсем енěпе те ěçлемелли сахал маррине палăртрě. Районти Культура çуртне реконструкци тăвасси пирки ыйту кун йěркинчех тăрать. Çитес çул ку енěпе ěçсене пуçăнма палăртнă. Кашмашри Культура çуртне базăллă Культура çурчě тăвассипе те ěçсем пыраççě.

Çул-йěр тăвас ыйту та чылайăшне канăç памасть. Район пуçлăхě пěлтернě тăрăх, кăçал районта ялсем патне асфальт сарнă çулсем тăвас ěç вěçленмелле. Çитес çултан тытăнса вара ялсем витěр йěркеллě çулсем тума тытăнаççě.

Ял хуçалăхě енěпе ыйтусем татах çук мар. Усă курман çěрсем пирки те асăнса хăвармалла. Районěпе вěсем 1626 гектар шутланаççě. Кăçалхи çур аки ěçěсем вăхăтěнчех вěсене пěтěмпех акса лартса хăварма май килмест пулин те, çывăх вăхăтра вěсемпе усă курма тытăнмалла. Кунсăр пуçне ял çыннисен çěр пайěсене харпăрлăха куçарассипе те çине тăрса ěçлес пулать. Çавна валли уйăрнă вăхăт сахалрах та сахалрах юлать.

Çав кунах районта пěрлехи информаци кунě те иртрě. Çавна май анлă ларăва хутшăнакансемпе РФ Пенси фончěн республикăри уйрăмěн пуçлăхě Р.А. Кондратьева та тěл пулчě, тěрлě ыйтусем çине хуравларě. Чăваш Республикин Сывлăха сыхлас ěç тата социаллă аталану министерствин районти социаллă хӳтлěх пайěн ертӳçи Н.П. Петрова, район администрацийěн пуçлăхěн çумě, культура тата архив ěçěсен пайěн пуçлăхě А.Е. Андреева, районти тěп больницăн тěп врачěн çумě О.Ю.Попова, Муркаш тата Элěк районěсен çар комиссарě А.Г. Прокопьев, ěçпе вăрçă ветеранěсен районти канашěн председателě М.В. Виноградова та ларăва хутшăнакан умěнче тухса калаçрěç, ыйтусем те пулчěç.

Р.А. Кондратьева вěрентӳ ěçне аталантарассин стратегийě çинче чарăнса тăчě. Ачана воспитани парас ěçе ача садěнченех тытăнмалла. Çавăнпа кашни ача садике çӳретěр тесе тăрăшмалла. Малашне кашни ача валли электронлă карттăсем хатěрлеме пăхнă.

Шкул пурнăçě те ачасен пуласлăхěнче пысăк пěлтерěшлě. Кружоксен ěçне тивěçлине йěркелессишěн çине тăрас пулать. Тестсем ирттерсе ача малашнехи пурнăçра хăйне хăш енпе кăтартасшăн пулнине малтанах палăртма тăрăшмалла.

Ветерансем, общество пулăшăвне тивěçлисем пирки те манма кирлě мар. Пенсисем тӳлесси япăх мар пулса пырать, унăн калăпăшě ӳсет. Уйăхра кăна республикине пенсисем тӳлеме 1 миллиард та 300 миллион тенкě уйăраççě.

Пухăннисем çак ыйтусене хускатрěç: «Вăрçă вăхăтěнче тылра ěçленисене вăрçă участникěсемпе танлаштарма çук-и?». «Маларахри çулсенче пенсие тухнисен халě пенсие тухакансемпе танлаштарсан пенси калăпăшě самай пěчěкрех. Ăна индексацилесси пирки шутлаççě-и?». Ку ыйтусем тěлěшпе хальлěхе Раççей Правительстви йышăну туманнине, çапах та çывăх вăхăтра кун пирки усăмлăх пуласине шантарчě Р.А. Кондратьева.

А.Е. Андреева Аслă Çěнтерӳ пулнăранпа 63 çул çитнине халалласа туса ирттерме палăртакан ěçсем пирки сăмах хускатрě. Уйрăмах больница енěпе туса ирттермелли ěçсем нумай. Кусем вěсем ветерансене эмелсемпе тивěçтересси, вăрçă участникěсемпе инвалидсен диспансеризацийě, вěсем патне вырăнсене тухса çӳрессси, ветерансем валли уçă алăксен кунěсене ирттерессси тата ытти те.

Анчах та ку ěçсем кăна çителěксěр. Кашни ветеран патне çитнě май вěсен пурнăç условийěсемпе паллашас пулать. Вěсене пурлăх тěлěшěнчен пулăшу парасси пирки те манмалла мар. Музейсенче ветерансем пирки каласа паракан стендсем йěркелемелле.

Хальхи вăхăтра, уйрăм ялсемпе илес пулсан, вăрçă ветеранěсем нумай мар. Уйрăм ветерансен ячěпе çыхăнтарса мероприятисем йěркелесен лайăх пулмалла. Тěрлě ӳсěм çулěсенчи çынсемпе «çавра сěтелсем» йěркелени те уйрăмах çитěнекен ăрушăн воспитани тěлěшěнчен пысăк пěлтерěшлě.

Н.П. Петрова та Аслă Çěнтерӳ уявне халалланă мероприятисем пирки сăмах пуçарчě. Хальхи вăхăтра вăрçă участникěсем 163 çын, вăрçăра вилнě салтак арăмěсем 34-ăн. Вěсене уяв кунěнче Чăваш Республикин Президентěн тата район пуçлăхěн саламлă открыткисене, сувенир-парнесем пама палăртнă.

«Ока» автомашина илме хальхи вăхăтра вăрçă участникěсем 18 çын черетре тăраççě. Çывăх вăхăтрах 4 çын автомашинăсем илмелле. Çитес çултан тытăнса вара тивěçлě сакăр кун йышăнсан автомашина вырăнне укçан саплаштарма тытăнма кирлě.

Муркаш тата Элěк районěсен çар комиссарě А.Г. Прокопьев та ларăва хутшăннисен тěрлě ыйтăвěсем çине тулли хуравсем пачě.

Пурте вара пěр шухăшлă пулса çавна палăртрěç. Чăнипех те пысăк пěлтерěшлě уявсем çитсе килеççě. Уявсем уявсемпе те, анчах вěсене тивěçлипе хатěрленес пулать. Ку вара кашнийěн тивěçě пулса тăрать.

В. ШАПОШНИКОВ.

Сăн ӳкерчěкре: ларăва хутшăннă вăрçă участникěсем пěр ушкăнě.

Прокуратура материалěсем тăрăх

Шкулта та асăрхануллă пулмалла

Вăйăран вăкăр тухать тесе ахаль каламан ěнтě ваттисем. Февралěн 25-мěшěнче Нискасси шкулěнче те нимěнле инкек пуласси пирки никам та шутлама пултарайман. Анчах та тепěр икě кунтан шкулта вěренекен 1993 çулта çуралнă И.В. Сорокина районти тěп больницăн хирурги уйрăмне вырттарма тивнě. Диагноз – çурăм шăммин саккăрмěш сыппи хуçăлнă.

Ку ěç пирки малтанхи тěрěслев ирттернинчен çакă паллă. Пěрремěш урок вăхăтěнче февралěн 25-мěшěнче 9 сехет тěлěнче класра учитель пулман чухне ОБЖ кабинетěнче А.Н. Волков кěрешнě вăхăтра И.В. Сорокина урайне хунă. Шел, ăнăçлах мар. И.В. Сорокинăн çурăм шăммин сыппи хуçăлнă. Халě ку ěç пирки тěрěслев пырать.

С. КОШКИН,
Етěрнери районсем хушшинчи следстви пайěн аслă следователě.

Уголовнăй ěç пуçарма тивнě

Хальхи вăхăтра эрех сыпса «киккирик хěретсен» пуçтахланма, лăпкă çанталăкрах çил-тăвăл кăларма пултаракансем арçынсем хушшинче çеç мар, хěрарăмсем хушшинче те сахал мар иккен. Мартăн 9-мěшěнче Мăн Сěнтěрте хěл ăсатăвěн уявěнче пулса иртнě ěç те çавăн çинчен калать.

Хальхи вăхăтра район шайěнче кун пек пысăк уяв-мероприятисем ирттернě чухне обществăлла йěркелěх хуралçисен пулăшăвěсěр май çук темелле. Милицин патрульпе пост службин ěçченěсем те çав кун дежурствăра пулнă. Анчах та уяв ячěпе эрех сыпнă Альбина Петровна Палькована вěсем темшěн килěшсех кайман пулмалла. Милици ěçченěсемпе вăл ытти çынсем умěнчех ятлаçма, вăрçма, харкашма тытăннă, словарьте çук сăмахсемпе перкелешнě.

Кайран вара уралнă хыççăн хěрарăм урăхларах шутлать пулě те, анчах та ответне тытмах тивет. Халě ку тěслěх пирки асăннă хěрарăм тěлěшпе Раççей Федерацийěн Уголовнăй кодексěн 319-мěш статйипе уголовнăй ěç пуçарма тивнě.

М. ТАРАСОВ,
Етěрнери районсем хушшинчи следстви пайěн уйрăмах пěлтерěшлě ěçсен следователě.

Культура хыпарěсем

Ентешěмěре халалласа

«Ыр ут юртать – çул юлать, ыр çын пурнать – ят юлать»,- теççě халăхра. Çак сăмахсем композитор, педагог, Чăваш Республикин тата РСФСР искусствисен тава тивěçлě ěçченě, пирěн ентеш, Кашмаш ялěнче çуралса ӳснě Аверий Матвеевич Токарев çинченех каланă пек туйăнаççě.

Мěн пěчěкренех юрра-кěвве туйса, юратса ӳснě Аверий Токарев Шупашкарти музыка училищине вěренсе пěтернě, дирижерсен аслă шкулěнче ăс пухнă. Вăл Чăваш музыка драма театрěнче ěçленě, Шупашкарти ачасен музыка шкулěнче вăй хунă. Ытларах эпир унăн пултарулăхне илемлě юрăсем, кěвěсем урлă пěлетпěр: вăл 5 симфони ăсти, увертюрăсемпе сюитăсен, «Сарпике» балет, «Чипер пикесемпе маттур йěкěтсем» музыкăлла комеди, оркестр валли çырнă концертсен, чылай юрăсен авторě.

Ака уйăхěн 14-мěшěнче Аверий Токарев çуралнăранпа 90 çул çитрě. Çакна халалласа Кашмашри тěслěх библиотекăра илемлě уяв иртрě. Çак каçа хатěрленсе ентешěмěрěн пурнăçěпе, пултарулăхěпе тěплěн паллаштаракан «Усратпăр ялан чěрере» тематика выставкипе «Юррисем халăхра упранаççě» стенд хатěрленě. Кашмашри пěтěмěшле пěлӳ паракан тěп шкулăн библиотекарě Е.Н. Ершова мероприятие хутшăнакан ачасене, вěрентекенсене тата хăнасене Аверий Матвеевичăн тěрлě çулхи сăн ӳкерчěкěсемпе усă курса хатěрленě электронлă презентаципе паллаштарчě. Уява район администрацийěн пуçлăхěн çумě, культурăпа архив ěçěсен пайěн ертӳçи А.Е. Андреева, Муркашри ачасен искусство шкулěн директорě Г.М. Анисова хутшăнчěç. Вěсем хăйсен сăмахěнче ěçпе, тăрăшулăхпа кăна çут çанталăк панă ăсталăха аталантарса пырса пултарулăха ӳстерме май пуррине палăртрěç. Уява хутшăнакан ачасене лайăх вěренме, çут çанталăка, юрра-кěвве юратма сěнчěç. Çатракасси ял тăрăхěн администрацийěн специалисчě В.Г. Любимова уява йěркелекенсене, вěрентекенсене тав сăмахě каларě. Уявра Аверий Токарев кěвěленě «Пěчěк çеç путене», «Тăвансемěр, тав сире», «Аннене анне теесçě» тата ытти юрăсем янăрарěç.

Çав каç А.М. Токаревăн пурнăçěпе, ěçě-хěлěпе паллашнă хыççăн вăл çуралса ӳснě çурт çине асăну хăми çакмалла тесе йышăнчěç.

Н. ЕГОРОВА,
районти ял тăрăхěсен хушшинчи Культура çурчěн методисчě.

Ыр кăмăллăх эрни

Активлă хутшăнасса шанатпăр

Çурхи ыр кăмăллăх эрнине çулленех ирттереççě. Кăçал вăл республикăра апрелěн 19–27-мěшěсенче пиллěкмěш хут иртет.

Акци вăхăтěнче республикăра пурăнакан кашни çын ырă ěçсем тума васкатăр. Кусем вěсем:

– пирěн таврари тăлăх ачасене, йěркеллě мар çемьесенчи, йышлă çемьесенчи ачасене, инвалидсене, ветерансене, ватă çынсене, ирěкрен хăтарнă вырăнсенчен таврăннă çынсене, пěр вырăнта тěпленсе пурăнман çынсене пулăшасси;

– ыйтакансене тӳлевсěр консультаци пулăшăвě (сăмахран, юридици ыйтăвěсемпе), вěрентӳ услугисем парасси;

– субботниксене, экологи акцийěсене, тăван тавралăха, яла, урама тирпей-илем кěртме хутшăнасси;

– ыр кăмăллăх ěçě енěпе пуçару тăвасси.

Хăвăрăн ырă ěçсен пуçарăвěсем пирки ыйтса пěлме, пěлтерме «Ырă ěçсен линине» йěркеленě. Унăн телефонě: 37-00-05, e-mail: dobro@cap.ru. Кунсăр пуçне халех ěнтě çурхи ыр кăмăллăх эрни пирки информацисене 300-263 (IP-box № 263) номерпе пěлтерме пулать.

Викторина

И.Я. Яковлев юбилейě ячěпе

Мартăн 20-мěшěнчен тытăнса июнěн 10-мěшěччен районта И.Я. Яковлев çуралнăранпа 160 çул çитнě ятпа республикăри пултарулăх викторинине ирттерме палăртнă. Ăна ирттерекенě – Чăваш Республикин Культура министерствин «Культура программисен республикăри дирекцийě». Унта пěтěмěшле пěлӳ паракан шкулсенче вěренекенсем, студентсем, кунпа пěрлех кăмăл пуррисем пурте хутшăнма пултараççě.

Пултарулăх викторини 3 пайран тăрать: блиц-ыйтусем, тишкерӳллě тарăнрах ыйтусем тата И.Я. Яковлевăн чăваш халăхне панă «Манăн пурнăçри тěрек» халал пултарулăхě.

Титул листи çинче çак сведенисем кирлě: хушамат, ят, ашшě ячě, хăçан çуралнин кунě, уйăхě, çулě, почта индексě, килти адрес, телефон (хула кочěпе пěрле), электронлă почта адресě (пур пулсан), вěренӳ заведенийěн е ěçта ěçленин тулли ячě.

Конкурс çěнтерӳçисене Республика кунне уявланă май 2008 çулхи июнěн 23–24-мěшěсенче наградăлаççě. Вěсене дипломсемпе парнесем кěтеççě. Чи лайăх пултарулăх ěçěсене «Культурный провайдер Чувашии» сайта вырнаçтараççě. Ыйтусем тата сěнӳсем пулсан Муркашри ял тăрăхěсем хушшинчи тěп библиотекăна пыма пулать. Телефонě: 2–16–36.

Викторина ыйтăвěсем

1. Блиц-ыйтусем (хуравсене «çапла» е «çук» тесе палăртмалла):

1). Иван Яковлевич Яковлев пурăннă çулсем (1848 çулхи апрелěн 25-мěшě – 1930 çулхи октябрěн 23-мěшě).

2). Яковлев амăшě енěпе унăн хěр чухнехи хушаматне хăварнă.

3). Амăшě вилнě хыççăн Ивана Пахом Кириллов хресчен усрава илнě.

4). И. Яковлев Чěмпěрти гимназие 1870 çулхи июнь уйăхěнче ылтăн медальпе пěтернě.

5). Чăваш чěлхин халăх кěнеки пулса тăнă пěрремěш букварě 1870 çулта кун çути курнă.

6). Чăваш алфавичěн пěрремěш (авалхи) алфавитěнче 47 сас палли пулнă.

7). 1875 çулхи ноябрěн 5(27)-мěшěнче çěнě чăваш çырулăхě пуçланнă тесе шутлаççě.

8). И.Я. Яковлев Хусан университетěн историпе филологи факультетне 1870 çулта вěренсе пěтернě.

9). Иван Яковлевăн пěрремěш вěрентекенне Константин Иванов тесе чěннě.

10). И.Я. Яковлев 1918 çулта хăйěн вěренекенěпе И.С. Степановпа пěрле РСФСР Конституцине чăвашла куçарнă.

2. Тишкерӳллě тарăнрах ыйтусем:

1). И.Я. Яковлев ăçта çуралнă?

2). Хăш хулара Иван Яковлевич Яковлев вěренӳ заведенине йěркеленě тата хыççăн ăна ертсе пынă?

3). И.Я. Яковлева чăваш алфавичěн пěрремěш çěнě вариантне йěркелени чухне мěнле профессор тата ученăй-ориенталист пулăшнă?

4). Университетран вěренсе тухнă хыççăн Иван Яковлева кам пулма çирěплетнě?

5). Библин хăш пайне И.Я. Яковлев пěтěмпех чăвашла куçарнă, вăл мěнле кěнекесенчен тăрать?

6). Иван Яковлев мěнле библи обществисен хисеплě членě пулса тăрать?

7). Мěнле ěçре тата хăш çул И.Я. Яковлев çак йěркесене çырса хăварнă: «Çемьене сыхлăр: çемьере – халăхпа çěршыв тěрекě. Çемье халалěсем чăвашсем хушшинче яланах тěрекле пулнă. Апла пулсан сыхлăр çак пуянлăха. Çемье телейěнче – пурнăç тěрěслевěсен хӳтěлевě».

8). И.Я. Яковлев йěркеленě Чěмпěрти чăваш шкулěн историлле хроники.

9). Чěмпěрти чăваш шкулěн программине мěнле предметсем кěнě?

10). Яковлев йěркеленě Чěмпěр шкулěн паллă вěренекенěсене асăнăр.

11). И.Я. Яковлев И.Н. Ульяновпа хăçан паллашнă (тата вěсен пěрлехи обществăпа педагогика ěçě-хěлěнчи, çемьесем хушшинчи çыхăнăвě).

12). Иван Яковлев ачасем валли çырнă калавсен ячěсене асăнăр.

13). Вырăссен илемлě литературин классикěсен мěнле произведенийěсене Яковлев куçарнине эсир пěлетěр?

14). Ӳкерчěкěн авторне, хăш çулта ӳкернине тата ӳкерчěкěн ятне асăнăр.

15). Иван Яковлевăн портретне ӳкернě художниксен ячěсене асăнăр (виçě художникран кая мар).

16). Паллă çынсем Яковлева чăваш халăхне çутта кăларакане тесе асăннин тěслěхěсене илсе кăтартăр (виçě тěслěхрен кая мар).

17). И.Я. Яковлевăн хăйěн сочиненийěсене асăнăр.

18). Хальхи вăхăтра И.Я. Яковлева Шупашкар хулинче ăçта «тěл пулма» пулать? Халăха çутта кăларакан ячěпе çыхăннă культура объекчěсемпе сооруженийěсене асăнăр.

19). «Иван Яковлев» опера премьери хăçан тата ăçта пулнă?

20). «Иван Яковлев» оперăн авторě, режиссер-постановщикě тата тěп роле вылякан кам?

3. Пултарулăх заданийě:

И.Я. Яковлевăн чăваш халăхне панă халалне вуласа тухнă май «Манăн пурнăç тěрекě» темăпа кăштах çырса парăр.